

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

İKİNCİ DAİRE

DURDU / TÜRKİYE

(Başvuru no. 30677/10)

KARAR

STRAZBURG

3 Eylül 2013

Bu karar AIHS'nin 44 § 2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2013. Bu gayriresmi çeviri, Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme'yi bağlamamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, İnsan Hakları Daire Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Durdu / Türkiye davasında,

Başkan

Guido Raimondi,

Yargıçlar

Danute Jociene,

Peer Lorenzen,

Andras Sajó,

Işıl Karakaş,

Nebojša Vučinić,

Helen Keller,

ve *Daire Yazı İşleri Müdürü* Stanley Naismith'in katılımıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Dairesi), komite olarak, yapılan müzakereler sonrasında 9 Temmuz 2013 tarihinde aşağıdaki kararı vermiştir:

USUL

1. Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan (30677/10 no'lu) dava, Türk vatandaşları olan Halil Durdu, Şeref Durdu ve Emine Durdu'nun 30 Mart 2010 tarihinde, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin («Sözleşme») 34. maddesi uyarınca yapmış oldukları başvurudan ibarettir.

2. Başvuranlar, İstanbul'da görev yapan Avukat T. Öner tarafından temsil edilmektedirler. Türk Hükümeti («Hükümet») ise kendi görevlisi tarafından temsil edilmektedir.

3. Başvuru, Hükümet'e 19 Ocak 2012 tarihinde tebliğ edilmiştir. Öte yandan, Sözleşme'nin 29. maddesinin 1. fıkrası gereğince, ilgili daire tarafından davanın esası ve kabul edilebilirliği hakkında birlikte karar verilmesi kararlaştırılmıştır.

OLAY VE OLGULAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

4. Başvuranlar sırasıyla 1954, 1980 ve 1986 doğumlu olup, İstanbul’da ikamet etmektedirler.

5. Halil Durdu, Şeref Durdu ve Emine Durdu sırasıyla, 12 Şubat 1982 doğumlu olup 16 Ekim 2008 tarihinde vefat eden Hasan Durdu’nun (bundan sonra metinde «Hasan» olarak anılacaktır) babası, erkek kardeşi ve kız kardeşidirler.

6. Hasan Silahlı Kuvvetler bünyesinde faaliyet gösteren Özel Kuvvetler Komutanlığı’nda kıdemli başçavuş rütbesiyle görev yapmaktaydı.

7. Hasan Durdu, 8 Eylül 2008 tarihinde Ankara’nın Gölbaşı ilçesinde gayri nizami harp eğitimine başlamıştır.

8. İlgili 16 Ekim 2008 tarihinde saat 15.45’e doğru, eğitime katılan öğrencilere ayrılan soyunma odasında ölü bulunmuştur.

9. Olay mahalli derhal güvenlik çemberine alınmıştır.

10. Askeri savcı, olay mahalline intikal etmiş ve akabinde cezai soruşturma başlatmıştır.

11. Jandarma Komutanlığı Kriminal Daire Başkanlığı ekiplerince somut delil unsurlarının toplanması sağlanmıştır.

12. Maktulün cesedi incelenmek üzere hastaneye gönderilmiştir.

A. Bilirkişi Raporları

13. Maktulün cesedi hastanede Doktor T.T. tarafından incelenmiştir.

14. Daha sonra ceset, üç uzman bilirkişi (H.T., S.Ö. ve H.B.) ve görevli savcıdan oluşan heyet tarafından incelenmiştir.

15. Üç Uzman bilirkişiden teşekkül eden heyet bir kısım tedbirlere ek olarak video kaydı da yapılmak suretiyle cesedin dış incelemesini gerçekleştirmişlerdir.

16. Ayrıca maktulün kafa röntgeninin çekilmesi ile maktulün başında bir kurşun bulunduğu tespit edilmiştir.

17. Maktulün cesedinden başka numuneler de alınmıştır.

18. Toplanan delillerin tümü tutanağa bağlanmıştır.

19. Gülhane Askeri Tıp Akademisi doktorları tarafından klasik bir otopsi gerçekleştirilmiştir.

20. Bu otopsi raporuna göre, ateşli bir silahtan çıkan kurşunun beyne isabet etmesi sonucu Hasan hayatını kaybetmiştir.

21. Merminin açtığı delik, burun hizasında bulunmaktadır. Mermi, bedenin içinde kaldığı için çıkış deliği bulunmamaktadır.

22. Deri üstü veya deri altında, burun kıllarında yanıklar ve atış kalıntısı bulunmaması sebebiyle uzak mesafeli bir atış söz konusudur.

23. Maktulün organlarında, kanında ve idrarında yapılan incelemeler, alkol veya uyuşturucu madde bulgusuna rastlanılmadığını göstermiştir.

24. 6 Kasım 2008 tarihli balistik inceleme raporuna göre, Hasan Durdu'yu öldüren merminin cesedin yanında bulunan yarı otomatik silahtan çıktığı ve bu silah üzerine bulaşan kanın ilgiliye ait olduğu teyit edilmiştir.

25. Maktulün kıyafetlerinden ve ellerinden alınan numuneler üzerinde yapılan incelemeler, maktulün sağ elinin dış yüzeyinde ve sol ayakkabısında atış kalıntılarının bulunduğu ortaya konulmuştur.

26. Olay anında maktulün kıyafetlerinin kollarındaki kumaşlar üzerinden alınan numunelerde herhangi bir atış kalıntısına rastlanmamıştır.

B. Maktulün eşinin verdiği ifade

27. Maktulün eşi, 4 Kasım 2008 tarihli ifadesinde, eğitime başladıktan kısa bir süre sonra eşinin davranışlarında değişiklikler olmaya başladığını soruşturma memurlarına beyan etmiştir. Eşinin son zamanlarda az yemek yediğini ve az uyuduğunu belirtmiştir. Sıklıkla mide bulantısından şikâyet ettiğini, akşamları eve geç döndüğünü, uykusunda dersleriyle ilgili şeyler sayıkladığını belirtmiştir. Eşinin, bazen sabaha kadar ders notlarını okuduğunu ve hazırladığını söylemiştir. Sorunlarının olduğunu belli olduğunu ancak sorunlarının sebebinden nadiren bahsettiğini dile getirmiştir. Bir gün Hasan kendisinden istenilen çalışmaları yürütmekte zorlandığını ve eğitimi başarıyla tamamlayamayacağından korktuğunu itiraf etmiştir. Eğitiminden sorumlu kişilere sorunlarından bahsetmiştir Eğitim sorumluları, Hasan'ın grup liderliği çalışmalarını yürütmesi için yanına yardımcı başka öğrenciler vererek yükünü hafifletmeye karar vermişlerdir. Bir gün evlerine yapılacak olası bir teftiştten bahsetmiştir. Evde asker olduğunu düşündürecek hiçbir şeyin bırakılmaması gerektiğini ve bu durumun eğitimin

bir parçası olduğunu söylemiştir. Olaydan bir gün önce, iki askeri personel, bir yüzbaşı ve bir başçavuş, gece 01.30'a doğru ilgililerin evine gelmiştir ve on beş dakika kadar evde kalmışlardır. Hasan'ın eşi, ziyaretçilere sorunlarından bahsetmiştir. Bu iki görevliden biri kendisine şöyle söyledi: « Hasan, bu şekilde gergin olmana gerek yok, kimseyi bu eğitimden geri göndermiyoruz, öyle ya da böyle üstesinden gelip başarılı olacaksın ». Hasan, görevliye birçok defa özel kuvvetlerden ayrılmak istediğini söylemiştir. Ancak görevden uzaklaştırılma ve gözden düşme korkusuyla, Hasan görevinden ayrılmamıştır. Olay günü evinden ayrılırken eşine her zamankinden daha sıkı sarılmıştır. Eşine, eğitimi bırakacağını komutanlarına kesinlikle açıklayacağını söylemiştir. O gün her zamankinden farklı olarak, eşine göre aldatıcı görünen bir bahaneyle silahını yanına almıştır. Evden ayrıldıkta kısa bir süre sonra eşi, Hasan'ın arkadaşlarından biri olan Turan'ı aramak ve eşiyile ilgili endişelerini bildirmek için Hasan'ın telefonunu kullanmıştır ancak telefonu Hasan açmıştır. Hasan eşine endişelenmemesini söylemiştir. Saat 09.00'dan sonra ekibinden birçok kişi Hasan'a ulaşmak için cep telefonundan aramıştır. Gelen aramalara cevap veren eşi, Hasan'ın eğitimine son verme amacıyla kışlaya gittiğini açıklamıştır. Daha sonra eşi Turan'ı yeniden aramaya çalışmıştır ancak sonuç alamamıştır. Saat 11.00'e doğru Yüzbaşı Oktay da Hasan'ı cep telefonundan aramıştır. Hasan'ın eşi ona da eşiyile ilgili korkularından bahsetmiştir. Daha sonra Hasan'ın arkadaşı olan iki askeri personel eşleriyle birlikte gelmiştir. Hasan'ın eşi, acı haberi ancak akşam saatlerinde almıştır. Eşi, ayrıca soruşturma görevlilerine hamile olduğunu ve kocasının doğacak çocukları için düzenli olarak oyuncaklar aldığını belirtmiştir. Ayrıca eşi, Hasan'ın erken boşalma sorunu sebebiyle bir antidepresan ilaç (sertralin hidroklorid) almış olduğunu ancak istenmeyen yan etkileri sebebiyle bu ilacı bıraktığını eklemiştir.

C. Diğer ifadeler

28. Maktulün ailesinin üyeleri sorgulanmıştır. Aile üyeleri, Hasan'ın intihar ettiğini çünkü eşinin ve eşinin ailesinin kendisini aşırı sıkıntıya soktuklarını beyan etmişlerdir. Herhangi başka bir sorundan haberdar olmadıklarını söylemişlerdir.

29. Maktulün iş arkadaşları, kendisinin, eğitim çerçevesinde istenilen yazılı çalışmaları tamamlamakta zorluklar yaşadığını doğrulamışlardır. Öte yandan, aralarından bazıları, maktulün birkaç gün önce bir ders esnasında istifra ettiğini belirtmişlerdir. Daha sonra Hasan eğitim sorumlusuyla görüşmüştür, sorumlu kendisine

her şeyin düzeleceği konusunda telkinde bulunmuş ve kendisinden mükemmel olmasını beklemediğini belirtmiştir. Savcının sorularına cevap veren tüm bu şahıslar, Hasan'ı intihar etmeye itebilecek başka birisi tarafından güdülen bir kine veya herhangi bir olaya şahit olmadıklarını doğrulamışlardır.

30. Hasan'ın üstleri ise, ilgilinin her zaman elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışan, istekli ve iyi bir asker olduğunu ifade etmişlerdir. Mükemmeliyetçi bir yapıya sahipti. İyi notlar elde etmesine rağmen bu durum, onu eğitimde başarısız olacağını düşünmekten alıkoymuyordu.

31. Hasan'ın durumunu takip eden askeri psikolog, eğitime tabi olan bütün öğrencilerin psikolojik testlerden geçirilmiş olduğunu hatırlatmıştır. Bu ilk testlerde Hasan, uyumlu davranışlar sergilemiştir ancak saldırganlık ve heyecan seviyesi ortalamanın biraz altında bulunmuştur. Bununla birlikte söz konusu testlerde elde edilen sonuçlar daha sonra yapılan iki test sonucuyla doğrulanmamıştır. Başka herhangi bir sorun tespit edilmemiştir.

D. Adli Tip Kurumu'nun raporu

32. Savcılık, 31 Aralık 2008 tarihinde 1. Adli Tip İhtisas Kurulu'ndan atış mesafesini belirlemesi için talepte bulunmuştur. Bu talebi dile getirirken, savcılığın amacı; mümkünse, soruşturma dosyasını oluşturan belgelerin bütünü ışığında, ilgilinin kendi isteğiyle mi intihar ettiğinin, yoksa kaza olarak mı kendisine ateş ettiğinin belirlenmesidir.

33. Adli Tip Kurumu, 25 Mart 2009 tarihli raporunda, atış mesafelerinin; bitişik atış, bitişğe yakın atış (silah namlusuyla mermi deliği arasında bulunan mesafe 2 cm'den az olduğunda), yakın atış (atış mesafesi 2 ile 45 cm arasında olduğunda) ve uzak atış olarak dört kategoride incelendiğini hatırlatmıştır. Atış mesafesi, özellikle mermi deliği etrafında veya deri altındaki izler sayesinde belirlenebilmektedir.

34. Somut olayda otopsiyi gerçekleştiren Gülhane Askeri Tıp Akademisi doktorları, deri üstü ve deri altında atış kalıntılarının bulunmamasına ve burun delikleri içerisindeki tüylerin yanmamış olmasına dayanarak atışın, uzak mesafeden atış olduğu sonucuna varmıştır.

35. Deri üstündeki atış kalıntılarıyla ilgili olarak, cesedi inceleyen ilk doktorlardan olan Doktor T.T., kompres yöntemiyle mermi giriş deliği etrafında kanla kaplı bölgeyi daha iyi incelemek amacıyla temizlediğini ve bu hususu tutanağa kaydettiğini

açıklamıştır. Bu temizliğin yapılmış olması, deri üzerinde niçin artık bulunmadığını açıklamıştır. Diğer unsurlar sadece, bitişik atıştan veya bitişğe yakın atıştan bahsedilmediğini ancak uzak atış olduğuna karar vermek için de bu unsurların yeterli olmadığını doğrulamaya imkân vermiştir.

36. Silah üzerinde mevcut kan lekeleri, kan kaybı sonucunda değil, yüksek hızlı darbeden kaynaklanan sıçrama sonucunda oluşmuştur. Diğer taraftan bu husus, bilirkişiler tarafından, dosyada bulunan video kayıtlarında da gözlemlenmiştir. Buradan hareketle uzak atıştan bahsetmek mümkün değildir.

37. Bu unsurların bütünü bağlamında, silah atışının yakın atış (2 cm ile 45 cm arasında) olduğuna karar vermek gerekirdi.

38. Maktulün kol uzunluğu (53 cm) hesaba katıldığında, atışı yapanın kendisi olduğu sonucuna varmak fiziki olarak mümkündür.

E. Anonim mektup

39. Maktulün babasına 2009 yılının Haziran ayında, oğlunun eski iş arkadaşları tarafından gönderildiği düşünülen isimsiz bir mektup gelmiştir. Mektubu yollayanlar, oğlunun ölümünün bir intihar vakası olmadığını ileri sürmüşlerdir. Ayrıca atış mesafesine ilişkin bilirkişi raporları üzerinde oynamalar yapıldığını iddia etmişlerdir. Bu şahıslara göre, mevcut hiyerarşi, sıra dışı savaş eğitimi verilen birliğin başındaki generalin terfisinin engellenmesini önlemek amacıyla bu davanın üzerini kapatmaya çalışmıştır. Bu mektubun bir nüshası askeri savcılığa sunulmuştur.

F. Kovuşturmaya yer olmadığı kararı

40. Ceza soruşturması sonucunda, 27 Ağustos 2009 tarihinde askeri savcı kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Askeri savcı, Hasan'ın ya gönüllü olarak ya da kazara kendisini öldürdüğü kanaatine varmıştır. Başka bir kimsenin bu ölümden cezai sorumluluğunun ya da katılımının olduğunu kanıtlayacak herhangi bir unsur bulunmamıştır ve herhangi bir ihmal unsuru askeri makamlara atfedilememiştir.

41. Savcı bu kararı alırken özellikle olay yeri hakkında hazırlanan soruşturma raporuna, olay yeri krokisine ve fotoğraflarına, tıbbi raporlara, balistik raporuna ve tanık ifadelerine dayanmıştır.

42. Maktulün kız kardeşi ve erkek kardeşi tarafından 2 Ekim 2009 tarihinde söz konusu karara karşı yaptıkları itiraz, Ankara Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı

askeri mahkeme tarafından reddedilmiştir. Askeri mahkeme, ceza soruşturmasının zamanında ve doğru bir şekilde tamamlandığı kanaatine varmıştır.

43. Aynı mahkeme, 15 Aralık 2009 tarihinde aynı sebeplerle karara itiraz eden maktulün babasının itirazını da reddetmiştir.

G. Yerel idari soruşturma

44. Ceza soruşturmasına paralel olarak, askeri makamlar tarafından idari bir soruşturma yürütülmüştür.

45. Soruşturma memurları, özellikle maktulün erkek kardeşini ve yirmi yedi askeri personeli sorguladıktan sonra Hasan'ın ailevi ve kişisel sorunları sebebiyle intihar ettiğine karar vermiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. SÖZLEŞME'NİN 2. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI HAKKINDA

46. Başvuranlar, Sözleşme'nin 2., 3., 5. ve 6. maddelerini ileri sürmektedirler.

47. Hükümet başvuranların iddialarına kaşı çıkmaktadır.

48. Öncelikle AİHM, söz konusu davanın olay ve olgularının adli nitelendirilmesinde yetkin bir organ olarak, Sözleşme'nin 2. maddesinin esas ve usul yönünden, şikâyetlerin başvuranlar tarafından dile getirildikleri şekilde incelenmesinin uygun olacağı kanısındadır, AİHM hükümetlerin ya da başvuranların olay ve olgularla ilgili öne sürdüğü değerlendirmeye bağlı değildir (*Guerra ve diğerleri / İtalya*, 19 Şubat 1998, § 44, *Karar ve Hükümlerin Derlemesi* 1998-I ve *Ömer Aydın / Türkiye*, no 34813/02, §§ 35-36, 25 Kasım 2008). Somut olayın ilgili kısmında bu hüküm aşağıdaki şekildedir:

« 1. Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. (...) »

A. Kabul edilebilirlik hakkında

49. Hükümet herhangi bir kabul edilemezlik itirazı ileri sürmemektedir.

50. AİHM, Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrası bağlamında, şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olmadığını tespit etmektedir. Ayrıca, şikâyetlerin başka herhangi bir kabul edilemezlik gerekçesiyle bağdaşmadığını değerlendirmektedir. Dolayısıyla bu şikâyetlerin kabul edilebilir olduklarına karar vermek uygundur.

B. Esas Hakkında

1. Tarafların iddiaları

51. Başvuranlar, yakınlarının vefatından dolayı üzüntü duymaktadırlar ve resmi makamların, cinayet varsayımını ciddi bir şekilde değerlendirmediklerini iddia etmektedirler.

52. Başvuranlar, gerçekten yakınlarının öldürüldüğü varsayıldığında, askeri makamlarca yakınlarının hayatının korunması bakımından pozitif yükümlülüğün her halükarda yerine getirilmediğini ileri sürmektedirler. Bu bağlamda, başvuranlar, ilgilinin tabi tutulduğu eğitimi tamamlaması için gereken (mental) kapasitesinin daha önceden incelenmesi gerektiği kanaatine varmışlardır. Ayrıca ilgilinin gösterdiği ve bir intiharın uyarıcı işaretlerini teşkil eden zorluklar karşısında önleyici tedbirlerin alınması gerekirdi.

53. Ayrıca başvuranlar, somut olayda yürütülen soruşturmanın yeterince derinleştirilmediğini iddia etmektedir. Özellikle olay günü maktulün eğitim programının kesinleşmiş halini araştırmamaları ve olayın meydana geldiği binanın video kayıtlarına başvurmamaları sebebiyle resmi makamları suçlamaktadırlar.

54. Son olarak başvuranlar, iddialarına göre herhangi bir itiraza uğramadan hükmolunan kararın oluşumunda bir subay üye bulunması nedeniyle yeterince tarafsızlık ve bağımsızlık güvencelerinin sağlanamadığından şikâyet etmektedirler.

55. Hükümet, başvuranların iddiasına karşı çıkmaktadır ve resmi makamların Hasan'ın vefatında sorumlu olmadığını ileri sürmektedir. Hasan mesleğini başarıyla icra eden, mesleğinde kariyer yapmayı planlayan bir askerdir. İş arkadaşları ve üstleriyle iyi ilişkilere sahipti. Hayatına son verecek kadar gerçek ve yakın bir riski göze aldığını gösteren herhangi bir davranışı bulunmamaktaydı. Takip ettiği eğitim sırasında zorluklarla karşılaşması, intihar öncesinde uyarıcı bir işaret olarak değerlendirilemezdi.

56. Hükümet, savcı ve askeri mahkeme tarafından titizlikle yürütülen ceza soruşturmasını da hatırlatmaktadır ve bu soruşturmanın bağımsızlığının ve etkinliğinin herhangi bir eleştiriye yer bırakmadığını savunmaktadır.

57. Başvuranlar, Hükümetin iddialarını kabul etmemekte ve şikâyetlerini yinelemektedirler.

2. AİHM'in değerlendirmesi

a) Maddi yön

i. Hasan'ın hayatını başkalarının davranışlarından koruma yükümlülüğü

58. AİHM, Sözleşme'nin 2. maddesinin, Devlete, yaşam hakkı başkalarının davranışlarıyla tehdit edilen kişiyi korumak için gerekli tüm tedbirleri önceden alma pozitif yükümlülüğünü doğurduğunu hatırlatmaktadır (*Osman / Birleşik Krallık* [BD], 28 Ekim 1998, § 115, *Derleme* 1998-VIII).

59. AİHM, mevcut davada ilgilinin vefatının koşulları, toplanan delil unsurları ve olayı çevreleyen koşulların bütünü bağlamında, hiçbir şeyin Hasan'ın hayatının bir başkasının tehdidi altında bulunduğunu düşündürmeye imkân vermediği kanaatindedir.

60. Dolayısıyla başvuranların yakınının bir cinayet kurbanı olduğu hakkında öne sürülen bütün iddialar spekülasyondan kaynaklanmaktadır.

61. Ayrıca AİHM, ulusal makamlar tarafından ileri sürülen iddiayı yeniden sorgulamak için herhangi bir sebep görmemektedir.

ii. Hasan'ın hayatını kendisinden koruma yükümlülüğü

62. AİHM, Sözleşme'nin 2. maddesinin, Devlete, resmi makamların sorumluluğu altında bulunan ve kendi davranışları tarafından hayatı tehdit edilen kişiyi korumak için gerekli tüm tedbirleri alma pozitif yükümlülüğünü doğurduğunu hatırlatmaktadır (*Keenan / Birleşik Krallık*, no 27229/95, §§ 89-93, AİHM 2001-III).

63. Somut olayda, hiçbir unsur, gayrinizami harp eğitimine katılmadan önce, mesleği askerlik olan başvuranların yakınının, intihara yatkınlığa şüphe bırakacak ruhsal sorunları bulunduğunu göstermemektedir.

64. Diğer taraftan, mesleğini icra etmeye devam etmesine imkân veren Hasan'ın ruhsal durumu, başvuranlar tarafından asla sorgulanmamıştır.

65. Hasan'ın hiyerarşik olarak üstleri veya başka askerler tarafından onur kırıcı herhangi bir muameleye maruz kalmadığına da itiraz edilmemiştir.

66. Hasan'ın eğitimde başarılı olamayacağı konusunda endişeli olduğu ve ilgili makamların onun bu sıkıntılarından haberdar olduğu doğrudur. Bununla birlikte, davanın kendine özgü koşullarında, Hasan'ın endişeleri, üstleri tarafından algılanabilecek yakın bir intihar riskinin uyarıcı işaretleri olarak değerlendirilemezdi.

67. Askeri makamların bu olayı önlemek için gerekeni yapmadığını ileri sürerek suçlamak da, Sözleşme'nin 2. maddesinden doğan yükümlülükler bağlamında söz konusu makamlara orantısız bir yük dayatmak olurdu.

68. Dolayısıyla Sözleşme'nin 2. maddesi, maddi yönden ihlal edilmemiştir.

b) Usul yönünden

i. Genel ilkeler

69. AİHM, Sözleşme'nin 2. maddesinin gerektirdiği yaşama hakkını koruma zorunluluğunun, bir kişi şüpheli koşullarda hayatını kaybettiğinde etkin bir soruşturma yapılmasını gerektirdiğini hatırlatmaktadır (*Yotova / Bulgaristan*, no 43606/04, § 68, 23 Ekim 2012, *Şilih / Slovenya* [BD], no 71463/01, § 157, 9 Nisan 2009). Bu bağlamda Devlet görevlilerinin ölüme sebebiyet veren olaylarda eylemlerinden veya ihmallerinden kaynaklanan bir unsur bulunup bulunmadığı çok önemli değildir (*Stern/Fransa* (kabul edilebilirlik kararı), no 70820/01, 11 Ekim 2005).

70. Soruşturmanın, 'etkin' anlamında nitelendirilmesi için, bu ifadenin Sözleşme'nin 2. maddesi bağlamında anlaşılması ve öncelikle eksiksiz olması gerekmektedir (*Ramsahai ve diğerleri / Hollanda* [BD], no 52391/99, § 324, AİHM 2007-II). Bu, soruşturmanın, olaylar ve olguların tespit edilmesine ve gerekirse, sorumluların tespit edilmesine ve cezalandırılmasına elverişli olması gerektiği anlamına gelmektedir.

71. Her durumda, resmi makamların, söz konusu olaylara ilişkin delil unsurlarını; yani diğerlerinin yanı sıra, görgü tanıklarının ifadelerini, bilirkişi raporlarını ve gerekirse, yaralanmaların kesin ve eksiksiz bir listesini sağlamak için bir otopsi raporu ve özellikle ölüm nedeninin tespiti için tıbbi tespitlerin tarafsız bir analizini elde etmek amacıyla sahip olduğu makul tedbirleri alması gerekmektedir. Soruşturmanın, ölümün nedenini veya muhtemel sorumlularını tespit etme gücünü zayıflatacak bütün

yetersizlikleri, soruşturmanın bu norma uygun olmasını tehlikeye atmaktadır (*Giuliani ve Gaggio / İtalya* [BD], no 23458/02, § 301, AİHM 2011).

72. Özellikle soruşturmanın sonucu, ilgili bütün delil unsurlarının titiz, tarafsız ve bağımsız bir analizine dayanmalıdır. Açıkça gerekli olan bir inceleme konusunun reddedilmesi, davanın koşullarını belirleyen soruşturmanın ve gerektiğinde, sorumluların kimliklerinin ortaya çıkarma gücünü mutlaka etkilemektedir (*Kolevi / Bulgaristan*, no 1108/02, § 201, 5 Kasım 2009). Aslında asgari etkinlik kriterine uygun inceleme niteliği ve derecesi de davanın koşullarına bağlıdır. Bu koşullar, davayla ilgili bütün olayların ışığında ve soruşturma çalışmasının uygulamalı gerçeklerine göre değerlendirilmektedir. Basit bir soruşturma eylemleri listesinden veya diğer basitleştirilmiş kriterlerden kaynaklanacak değişkenliklerinin kısıtlanması mümkün değildir (*Velcea ve Mazăre / Romanya*, no 64301/01, § 105, 1 Aralık 2009).

73. Diğer taraftan soruşturmadan sorumlu olan kişilerin, olaya karışan ya da karıştığı şüphesi bulunan kişilerden bağımsız olması gerekmektedir. Bu durum, sadece hiyerarşik veya kurumsal bir bağlantının bulunmamasını değil, ayrıca somut bir bağımsızlığın var olmasını gerektirmektedir (*Anguelova / Bulgaristan*, no 38361/97, § 138, AİHM 2002-IV).

74. Bu bağlamda, makul bir ivedilik ve titizlik gerekliliği şarttır (*Al-Skeini ve diğerleri / Birleşik Krallık* [BD], no 55721/07, § 167, AİHM 2011).

ii. Bu ilkelerin mevcut somut olaya uygulanması

75. AİHM, ceza soruşturmasının Hasan'ın vefat ettiği gün resen açıldığını ve idari soruşturmaya tamamlanmış olduğunu gözlemlemektedir. AİHM, dosyada bulunan unsurlar ışığında, hiçbir şeyin, soruşturma organlarının olay ve olguları aydınlatma isteğini şüphelenmeye imkân vermediği kanısındadır. Başvuranların yakınının vefatı ardından açılan soruşturmalar, askeri idarenin ihmali veya herhangi bir eylemiyle Hasan'ın vefatı arasında bir nedensellik bağı bulunmadığına karar vermeye imkân vermiştir. İlgili makamları, ciddi anlamda, yetersiz olmakla veya soruşturmayı çelişkili sonuçlara sürüklemekle suçlamak mümkün değildir. AİHM, özellikle ceza soruşturması dosyasında yer alan delil unsurlarını hesaba kattığında (yukarıdaki 41. paragraf), ilgilinin vefatı hakkında yürütülen soruşturmanın derin ve ciddi niteliğine ilişkin etkin olabilecek şüpheli bir eksikliğin bulunmadığı kanaatine varmaktadır. Ayrıca AİHM,

ulusal makamların yürüttüğü soruşturma sonrasında vardığı sonuçta olayların kurulmasını yeniden sorgulamak için herhangi bir sebep görmemektedir.

76. AİHM, askeri mahkeme tarafından düzenlenen denetimle ilgili olarak, soruşturmalar sonucunda verilen kovuşturmayaya yer olmadığına ilişkin kararın, başvuranlar tarafından oluşturulan itiraz yoluyla Ankara Hava Kuvvetleri Komutanlığı'na bağlı askeri mahkemenin denetiminden geçtiğini gözlemlemektedir. Hemen ardından AİHM bu bağlamda, *Gürkan / Türkiye* Kararı'nda (no 10987/10, §§ 13 - 19, 3 Temmuz 2012), başvurunu mahkûm eden askeri mahkemenin, olayların meydana geldiği tarihte oluşturulduğu şekliyle bağımsız ve tarafsız olarak değerlendirilememesi sebebiyle söz konusu kararda Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar verdiğini hatırlatmaktadır. Bu yüzden AİHM, askeri mahkeme nezdinde görevli üç hâkimden birinin, üstleri tarafından atanan ve askeri disipline tabi bir subay olması ve bu askeri hâkimin, diğer iki hâkim üyeye aynı anayasal güvencelerden istifade etmemesi koşulları üzerinde durmaktadır.

77. Soruşturma işleminde denetim organı gibi müdahale eden mahkeme aynı şekilde oluşturulduğu için bu değerlendirmeler somut olayda da geçerlidir. Dolayısıyla söz konusu usul, Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden gerektirdiği bağımsızlık gerekliliğine cevap verememiştir.

78. AİHM, yargılamanın çabukluğuna, uygunluğuna ve soruşturma tedbirlerinin eksiksiz niteliğine ilişkin tespitlerine rağmen, askeri mahkemenin soruşturmanın nihai denetiminden sorumlu organ olarak, gerekli bağımsızlık ilkesinden yoksun olması sebebiyle Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlal edildiği kanısındadır.

II. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

79. Başvuranlar, maruz kaldıkları maddi zarar için 75 000 Avro (EUR) talep etmektedirler.

80. Başvuranlar, manevi zarara ilişkin olarak her biri için 40 000 Avro (EUR) talep etmektedirler.

81. İlgililer, ayrıca yargılama giderleri ve masraflar için 9 500 Avro (EUR) talep etmektedirler. Bu giderleri belgelemek amacıyla özellikle avukatlık ücretlerini, tercüme ödemeleri ile posta giderlerini ve sipariş makbuzlarını gösteren bir fatura sunmaktadırlar.

82. Hükümet bu taleplere itiraz etmektedir.

83. AİHM, tespit edilen ihlal ile iddia edilen maddi zarar arasında nedensellik bağı görmemektedir ve bu talebi reddetmektedir. Sonuçta AİHM, başvuranlara müştereken 10 000 Avro (EUR) ödenmesinin uygun olduğu kanaatine varmıştır.

84. Masraf ve giderlere ilişkin olarak AİHM'e göre, bir başvuran, gerçekliğini, gerekliliğini kanıtladığı ve makul miktarlarda talep ettiği durumlarda yargı giderlerini elde edebilmektedir. Somut olayda, elinde bulundurduğu belgeleri ve konu hakkındaki içtihatlarını hesaba katarak AİHM, tüm masraflar için başvuranların tümüne müştereken 2 000 Avro (EUR) ödemenin makul olduğu kanısındadır.

85. Diğer taraftan, AİHM, gecikme faizi olarak Avrupa Merkez Bankası'nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranına üç puan eklenerek elde edilecek oranın uygun olduğu sonucuna varmaktadır.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK, AİHM,

1. Oybirliğiyle, başvurunun kabul edilebilir olduğuna;
2. Oybirliğiyle, Sözleşme'nin 2. maddesinin maddi yönden ihlal edilmediğine;
3. Üç karşı dört oyla, Sözleşme'nin 2. maddesinin usul yönünden ihlal edildiğine;
4. Üç karşı dört oyla,
 - a) Sözleşme'nin 44 § 2 maddesine uygun olarak; davalı devletin kararın kesinleştiği tarihten başlamak üzere üç ay içerisinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden Türk lirasına çevrilmek üzere aşağıdaki miktarları ödemekle yükümlü olduğuna;
 - i) söz konusu meblağlar her türlü vergiden muaf olmak üzere, manevi tazminat olarak başvuranlara 10 000 Avro (EUR) (on bin Avro);
 - ii) söz konusu meblağlar her türlü vergiden muaf olmak üzere, başvuranlar tarafından karşılanan masraf ve giderler için 2 000 Avro (EUR) (iki bin Avro) ödenmesine;
 - b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten başlayarak, ödemenin yapıldığı tarihe kadar, Avrupa Merkez Bankası'nın o dönem için geçerli olan faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda basit faiz uygulanmasına;

5. Oybirliğiyle, başvurunun geri kalan kısmı için adil tazmin taleplerinin reddedilmesine

karar vermiştir.

İşbu karar Fransızca dilinde tanzim edilmiş; İştüzüğün 77 řř 2. ve 3. maddesi uyarınca 3 Eylül 2013 tarihinde yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Stanley Naismith
Yazı İşleri Müdürü

Raimondi Guido
Başkan

İşbu kararın ekinde Sözleşme'nin 45 ř 2 maddesine ve İştüzüğün 74 ř 2 maddesine uygun olarak Yargıç Raimondi, Yargıç Joćienė ve Yargıç Lorenzen'in ortaklaşa hazırladıkları kısmi muhalefet şerhi bulunmaktadır.

G.R.A.

S.H.N.

YARGIÇ RAIMONDI, YARGIÇ JOČIENĖ VE YARGIÇ LORENZEN'İN
MÜŞTEREK KISMİ MUHALEFET ŞERHİ

Mustafa Tunç ve Fecire Tunç / Türkiye (no 24014/05, 25 Haziran 2013)
Davası'nda belittiğimiz muhalefet şerhini yineleriz.

*Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü İnsan Hakları
Daire Başkanlığı tarafından Türkçeye çevrilmiş olup, gayri resmi tercümedir.